

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЯК ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

*В.В. Кулібачук,
Вінницький національний технічний університет (м. Вінниця)*

В останні роки проблема морального виховання молоді частіше привертає увагу філософів, педагогів, психологів, соціологів. Причина тому — створення самостійної держави України, це перше; а друге — глибока стурбованість за негативні наслідки деморалізації життя суспільства, пов'язаного зі складними демократичними процесами в ньому та з низькою моральною культурою у суспільстві. І як результат — прояв нетерпимості, агресивності у судженнях, діях молоді, що призводить до конфліктних ситуацій, деструктивних дій, які провокують кримінальну ситуацію. Деморалізація суспільного життя негативно впливає на молодь, сприяючи прояву таких аморальних якостей, як агресивність, жорстокість, грубість, відчуження, байдужість, пасивність.

Дійсність відкинула минулі цінності: патріотизм та інтернаціоналізм, дружба і братство перетворилися в нетерпимість, іноді національну неприязнь; моральна чистота, простота і скромність — в аморальність, кар'єризм, прагнення до збагачення; непримиренність до буржуазної ідеології — в різкий поворот до цінностей буржуазного суспільства; добросовісна, самовіддана праця на користь суспільства — у відлучення народу від праці; боротьба з порушниками дисципліни — у розгул насильства, жорстокості, у порушення людської гідності; моральна чистота змінилась широкомасштабною проституцією; дбайливе ставлення до громадського достатку і матеріальних цінностей — екологічними катастрофами тощо.

В реальному житті нашого суспільства наступив той період, коли необхідно усвідомити, якщо не буде вирішена проблема розвитку і становлення моральної особистості молоді, то ні про які перетворення в нашому реальному житті не може бути й мови.

Підхід, як нам видається, має бути один: *що робиться для молоді, має робитися разом з нею*. При цьому доцільно уникати однобічного підходу до визначення цілей і змісту виховання молодих людей, який передбачає і однобічний характер виховної діяльності. В такій ситуації він, в основному, носить вербальний характер. Це призводить до екстенсивного характеру виховного процесу, до того, що словесна педагогіка може стати панівною у цьому процесі, породжуючи лавину формальних заходів. У студентів розвивається небезпечне роздвоєння свідомості і моральної поведінки.

Соціальний розвиток сучасної молоді потребує рішучого переведення його з позиції виконавця у позицію активного учасника, співавтора, автора і співвиконавця всього виховного процесу. Адже відома істина стверджує, що бездумний виконавець ніколи не стане господарем ситуації. Соціальний прогрес, на жаль, не завжди збігається з моральним удосконаленням особи, хоча нерідко за найважливіших соціальних обставин розкривається моральний вимір буття людини. Але у кожному суспільстві у людській свідомості вкладалися певні моральні цінності, ціннісні орієнтації у її поведінці, діяльності, що висвітлює те, заради чого діє і мислить людина саме так, а не інакше.

Виходячи із сприйняття двох типів цінностей (цінності, сенс яких визначається наявними потребами й інтересами людини, і цінності, які надають сенс існуванню

людини), можна говорити про цінності, які обслуговують самоствердження людської особистості, і цінності, які відроджують людину в принципово новій якості. Саме цінності другого типу, на нашу думку, і можуть бути предметом уваги викладачів у вищих навчальних закладах.

Проблема єдності моральної свідомості, моральних цінностей і поведінки досить тісно пов'язана з розв'язанням завдань рівня досконалості морально розвиненої особистості. Тому таким важливим і є питання про зміст моральних якостей. Аналізуючи їх, ми перш за все повинні враховувати їх функції у поведінці суб'єкта, їх взаємодію і здатність до взаємодоповнення і взаємозбагачення. Таке поєднання різних за функціями моральних якостей можна розглядати як своєрідний механізм поєднання моральної свідомості і поведінки особистості. Виходячи з таких міркувань, доцільно загалом визначити п'ять основних груп моральних якостей:

- перша група — світоглядна переконаність, цілеспрямованість, обов'язок, відповідальність, гуманізм, патріотизм, інтернаціоналізм, які у сукупності забезпечують громадянську спрямованість. Саме ця група забезпечує зміст соціальних цінностей;

- друга група — моральні якості, які забезпечують досягнення поставлених цілей: ініціативність, енергійність, наполегливість, самостійність, обов'язковість тощо. Ці якості пов'язані з моральною свідомістю, яка керує і коригує їх прояв;

- третя група — витримка, стриманість, ввічливість, володіння собою. Вони допомагають контролювати і гальмувати негативні прояви у поведінці;

- четверта група — діловитість, навички і звички у поведінці, уміння її організовувати, моральний досвід особистості. Ці якості певною мірою допомагають швидше досягати мети і зосередити в основному увагу на змісті вчинків;

- п'ята група — здатність до самооцінки, самокритичність, вимогливість до себе, справедливе ставлення до інших. Ці якості сприяють самовдосконаленню і створенню позитивної моральної атмосфери подальшого розвитку особистості.

Безперечно, структура блоків моральних якостей відносно динамічна, оскільки постійно змінюється особистістю, яка сама перебуває у постійній зміні. Виходячи із загальнолюдського змісту моральності, можна сказати, що загальнолюдська мораль — це не сукупність незмінних норм і принципів, що споконвіку відомі кожній людині або спільноті, а система, яка поповнювалась, розширювалась, змінювалась протягом віків, збагачуючись новими критеріями, новим смислом. А, отже, не можна вважати поняття "загальнолюдська мораль" як щось однозначне, яке має неухильно здійснюватись, оскільки її суть і спрямованість залежать тільки від Людини. Головне, що є для нас важливим, це те, що суб'єкт морального виховання у процесі розвитку і спілкування вже володіє певним моральним досвідом. Мораль, виступаючи формою суспільної свідомості, яка представлена сукупністю принципів, вимог, норм і правил, регулює поведінку людини у всіх сферах її суспільного життя.

Таким чином, у моральній поведінці особистості проявляються як зовнішня регуляція, так і внутрішня саморегуляція. Тому саме завдяки моральному вихованню перебудовується сама людська особистість відповідно до моральних цінностей, які віддзеркалюють суспільні відносини, правила та норми поведінки людей.

ВИСНОВКИ

Отже, суть гуманізації вищої освіти в умовах саморуйнування історично установлених соціальних форм життєдіяльності людей пов'язується з формуванням особистості на засадах демократизації і моралі. При цьому роль викладача навчального закладу полягає в тому, щоб створити умови для включення студента в активну розумову діяльність, здатність відбирати кращі моральні надбання минулого і сучас-

ного, оволодівати новітніми технологіями роботи з учнями з метою їх морального становлення.

Розв'язання проблем морального виховання має забезпечити високий розвиток особистості незалежно від того, в якій галузі їй доведеться працювати.

Який стан справ ми маємо на сьогодні? Ми потерпаємо від незбалансованості нашого виховання. Сьогодні в системах освіти багатьох країн, в тому числі й в Україні, відсутня моральна основа. Нам необхідно відновити баланс в системі освіти, перевернути цю піраміду, надати їй правильне положення. Як видається, наш Вінницький національний технічний університет — прекрасний приклад такого підходу, в якому, не дивлячись на логічний пріоритет технічних дисциплін, студенти вивчають їх на прекрасному культурологічному, соціально-гуманітарному фоні.

Наприкінці хочеться подати звернення, яке написав директор однієї з шкіл і з яким знайомив кожного нового педагога:

Дорогий вчителю!

Я - людина, що була у концентраційному таборі.

Мої очі бачили те, чому ні одна людина не повинна бути свідком:

Газові камери, збудовані освіченими інженерами,

Дітей, отруєних вченими фізиками,

Немовлят, вбитих навченими медсестрами,

Жінок та дітей, спалених випускниками шкіл та університетів.

Саме тому я не довіряю освіті.

Я закликаю:

Допомагайте вашим учням ставати людьми.

Ваші зусилля мають ніколи не народжувати навчених монстрів,

Тренованих психопатів.

Читання, письмо, арифметика важливі тільки якщо вони

Допомагають дітям ставати людьми.

Це підводить підсумок під все вищезазначене. Якщо освітою ми не закладаємо морально-етичну основу, то ми породжуємо монстрів. В Україні починають розуміти значення такої освіти. Можливо зараз багато громадян України вважають, що ми переживаємо важкі часи, але в той же час — це час великих можливостей, час вибрати вірний напрямок у житті та запобігти багатьом трагедіям, що їх зараз переживають розвинені країни.

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: шляхи реалізації. — К.: ІЗМН, 1996. — 232с.
2. Демиденко В.К. Деякі аспекти морального виховання: Практичний матеріал для керівників, вихователів і вчителів. — К.: ІЗМН, 1995. — 39 с.
3. Донцов А.В. Психолого-педагогічні особливості формування ціннісних орієнтацій студентської молоді.// Високі технології виховання. — Харків: ІСДО, 1995. — С. 86-90.
4. Малахов В.А. Етика: Курс лекцій.— К.: Либідь, 1996. — 304 с.
5. Щуркова Н.Е. Воспитание: новый взгляд с позиции культуры. — М.: Педагогический поиск, 1996 — 75 с.